

KNIHOVNA

Léta padesátá, u babičky na zahradě. Jistěže století dvacáté. Milovaný táta, s bílou kšiltovkou na černých kučeravých vlasech, si pohodlně hověl v dřevěném lehátku, v náruči se mu tulila hubená kolenatá Věrunka, zatímco on držel ve svých krásných rukách tlustou ošuntělou knihu svého dětství. Byl to soubor Erbenových pohádek a elegických příběhů. Domácí název té knihy byl Budulínek, podle stěžejní pohádky. Příběh o neposlušném Budulínkovi, lišce, o dědečkovi s housličkami a babičce s bubínkem se musel číst často. Věrunka ho dramatisovala, ústřední písnička dodala melodii i přiměřené mimické a gestické ztvárnění. Ale byly tam i jiné pohádky, které se postupně naučila milovat nebo se jich bát. A proč ne? Vždyť táta vždycky četl tak, že malému člověku běhal mráz po zádech, nebo se rozbrečel nebo vykřikoval radostí a nadšením. A k tomu ty úžasné černobílé litografie, které vypadaly spíš jako historické fotky než jako vymyšlené ilustrace!

Dětství odplynulo spolu s vlnami Malše, lehátko i zahrada se záhadně zmenšily, až definitivně zanikly. Čtenářský ráj i babiččin dům byly ty tam. A z Věrunky jsem se stala já.

Náš byt v Praze patřival k těm, ze kterých hospodyňky šlely hrůzou a architekti rozkoší. Štukované stropy, vysokánské dvojkřídlé dveře, okna jak výkladní skříně, ale s mnoha tabulkami a ostrými mosaznými kličkami. Generální úklid nebo vymalování bytu patřilo k nočním můrám mé matky. Pro mne měl ovšem domov v takovém bytě neskonalé výhody - počet knihoven a závěsných polic se v limitě blížil nekonečnu, a paralelně s tím i množství knih. Ale ouha: otec - karatel a vychovatel - vyhlásil nejméně polovinu tohoto království za libri prohibiti a bedlivě kontroloval, jestli mnou čtená kniha je účelná, odpovídající mému věku, dosaženému stupni vzdělání a inteligence. Když mne jako šestiletou přistihl s Jiráskem v náruči, připadalo mu to nepříhodné. Při nedělní vycházce mi ukázal knihovnu nedaleko školy, kterou jsem prvním rokem navštěvovala.

"Každý pátek," pravil můj chytrý a hezký tatíček, "sem můžeš zajít a půjčit si knihy z regálu, na kterém je nápis 6-10 let. Knihy ukážeš paní u stolku, která je zapíše. Zeptáš se jí, jestli ti tvůj výběr schvaluje. Ty knihy si pak můžeš vzít domů a ve stanovené lhůtě je zase vrátíš a vyměníš za jiné. To ovšem pouze v případě, že celý týden budeš nosit jen pěkné známky a žádné poznámky v notýsku."

Poctivě jsem dbala všech ponaučení, alespoň po jistou dobu. Paní knihovnice mne milovaly, protože jsem si týden co týden půjčovala povolených deset knih, které jsem v pátek se železnou pravidelností vyměňovala za čerstvý materiál. Po čase jsem poněkud pozapomněla na doporučení konzultovat výběr s paní knihovnicí, "která tam od toho přece je." Ostatně, bylo to těžké. Police pro čtenáře od šesti do deseti let jsem vymetla během jednoho roku a knihovna nebyla s to je tak rychle doplňovat novými a novými tituly. Na pomoc čtenářskému abstákmu přišla spolužačka Michaela Mrázová, která vlastnila babičku s obrovskou knihovnou. Výběr byl skvělý - dívčí romány, rodokapsy, dobrodružná literatura a dokonce i slušná poezie. Bylo patrné, že Michalčina babička měla sčetlého syna i dceru, takže jsme si po libosti vybíraly od Dumase přes Hütlovou až k Bronteovým. Já jsem spolužačku na oplátku naučila chodit do knihovny.

Někdy byly ve škole problémy. V první třídě jsem přečetla Slabikář a Živou abecedu během tří dnů. V dalších ročnících obecné školy jsem měla hned v prvním týdnu školního roku přečtenou celou Čítanku a do měsíce povinnou literaturu rozepsanou na celý rok. Většinu vyučování jsem trávila četbou knížek pod lavicí. Mívala jsem i časté, k ničemu však nevedoucí, rozhovory s učitelkou mateřského jazyka,

kteřá měla podle mne nemístně nízká očekávání v oboru literatura a český jazyk. Těžko jsem chápala, že osnovy jsou osnovy a socialismus je socialismus. Duch Lana Estacada ani Portugalské sonety na první stupeň Základní devítileté školy prostě nepronikly.

Moc se mi líbila poslední hodina literatury v měsíci, to byla tzv. čtenářská hodina. Paní učitelka přinesla nějaké knížky, které nám individuálně doporučila a zapůjčila. Bohužel to byla jedna kniha měsíčně, většinou jsem je ale stejně znala, takže jsem si už brzy neměla co od paní učitelky půjčit. Později jsem podobný systém zaznamenala ve věznicích, jednou za čas vězeňský knihovník otevřel svoje hájemství a hodným vězňům půjčoval knihy. Zaujalo mne takové povolání, ale protože jsem postupně ztrácela zrak, neaspirovala jsem na ně. Do věznice musí člověk nastoupit v dobrém zdravotním stavu, knihovníky nevyjímaje.

„Jestli budeš číst s baterkou, řeknu to našim.“ prudila často moje sestra, místo aby spala. Nenáviděla jsem ji, ale abych ji umlčela, podávala jsem jí z pod peřiny rozečtenou knihu s velikánskou chválou: „Čti a uvidíš, že se nedá přestat!“ Odvedla jsem sice její pozornost od oblíbeného žalování k četbě, ale paradoxně jsem tak přicházela o tu nedočtenou napínavost, když jsem se své knihy takhle hloupě vzdala. Příště jsem byla chytřejší. Měla jsem pod dekou knihy dvě, jednu pro moji šikanérku a druhou pro sebe. Časem si moje sestra pořídila vlastní knihy i baterku a dala pokoj.

Knihovny mne provázely celý život, dokonce i v době, kdy všude platila tvrdá cenzura, jsem chodila do knihovny fanaticky ráda. Přes všechny zakázanosti té doby se nikomu nepodařilo vyhladit tu nepopsatelnou atmosféru, nepřítomné pohledy přítomných čtenářů, jejich ruce laskající hřbety či stránky, pozorné ulpívání na ilustracích, netrpělivé hledání ve slovnících a odkazech, přehrabování v zásuvkách s lístkovými katalogy. A to zvláště ticho, které jako by šumělo křídly múz a jemňoučce šustilo listy knížek něžně dotýkaných rukama neukojitelných hledačů pokladů!

Na vysoké škole už jsem skoro nic nepřečetla. Bylo to v prehistorii, kdy ještě neexistovaly skenery a digitálně upravené texty pro slepecké softwary. Ale už tu byla doba cívkových a kazetových magnetofonů, a také legendární knihovna Karla Emanuela Macana, která svým nevidomým klientům půjčovala nejen knihy tištěné v Braillově písmu, ale nově také zvukové, profesionálně načtené knihy. Ta moje první se jmenovala Den trifidů. Načetl ji kazatel disident a rozhlasový herec Jiří Hurta, který také na cívky načetl celou bibli. V životě jsem nic krásnějšího neslyšela. Jiří Hurta měl hlas, který by snad dokázal křísit mrtvé.

Slepota - neslepota - tolik zbytků zraku ještě mám, abych mohla chodit do Klementina nebo do Pedagogické knihovny a dopídit se tam s pomocí vstřícných lidí knih potřebných ke studiu. Už to ale nebyla taková pohoda, taková radost. Už jsem nemohla bloudit očima po regálech nebo katalogích a připravovat si tak víkend plný knižních dobrot. Půjčila jsem si co bylo třeba a utíkala s tím do „macanky“ s prosbou, aby mi to načetli na kazety nebo cívky. Udělali to a tak mi umožnili dostudovat.

S počítačovou revolucí přišly do naší krajiny i softwary přizpůsobené lidem, kterým docela nebo podstatně chybí zrak. Tyto programy buď čtou nahlas nebo dokážou zvětšit písmo a přidat hlasovou podporu. Ti, kdo raději čtou texty psané Braillovým písmem, mohou pomocí počítače převést tištěný text do tzv. braillského řádku, který přímo pod rukama vyťukává ty magické body.

A co se dál nestalo? Vznikla Knihovna digitálních dokumentů pro zrakově postižené. Donesete knihu,

oni ji naskenují a zařadí do svého katalogu, takže si ji můžete zapůjčit. Ovšem jen tehdy, jestli jste těžce zrakově postižení. Autorská práva jsou pro tyto účely prominutá, tak žádný strach z jejich obcházení. Tohle pochopila i některá vydavatelství a poskytují knihovně přímo už digitální text. A to je Pokrok! Je úžasné, moci si dojít po internetové cestě v kterékoliv denní či noční hodině do knihovny a půjčit si knihu. Současný fond je kolem desetitisíc titulů.

Jednou jsem fakt nutně potřebovala něco, co v digitálce ani macance nebylo. A tak jsem se po dvaceti letech absence vydala do Městské knihovny. Šla jsem se svým vodícím psem. Hned u vchodu do půjčovny mne oslovil bodrý čtenář: „Jestlipak vám ten pejsek předčítá?" ptal se vtipně. „Nikoliv." „A pročpak ne, vždyť je přece cvičený?" " To jo, ale má děsnou výslovnost," utnula jsem slibně se rozvíjející rozhovor.

V půjčovně mě uvítali s otevřenou náručí: „To jsme rádi, paní Marešová, že k nám chcete chodit! My tady máme totiž spoustu cédéček s mluvicí knihou a hudbou, a také televizní lupu, kdybyste si chtěla číst noviny nebo knížky přímo očima."

Vzala jsem to. Zaplatila jsem roční poplatek a přijala i zvýhodněnou výpůjční lhůtu - řekli že s ohledem na to, že si musím knihy naskenovat nebo nechat načíst, to oni zatím bohužel nedělají. Přijala jsem tuhle nabídku s pokornou vděčností. A víte proč? To tajemství znám od útlého dětství, a teď vám ho prozradím:

Nikde na světě, a to mi věřte, to nevoní jako v knihovnách, kde se půjčují ty úžasné papírové knížky. Nikde na světě to nevoní *TAKHLE!*

Delicie Nerková
červen
2010